

ACC. N:R M. 14856: 1-26.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Ligfrid Svensson, Höör*
Härad: *Frösta* Berättare: *" "*
Socken: *Höör* Berättarens yrke: *f. d. vagnmakare*
Uppteckningsår: *1959* Född år *1880 i Höör*

Lat och andra finrum, m. m. s. 1-26. LUF 112
(skisser a sid. 22-26.)

6/6-59

Skriv endast på denna sida.

Angående sal förekom sådana rum oftast i alla gamla gårdar där alla större sammankomster ägde rum av skilda slag, husförhör bröllop födelsedagskalas danstillställningar m.m. å i regel fanns det stora familjer på den tiden, när så barnen blev uppvuxna å efter hand kom hem med sina familjer, så var det trevligare att gemensamt kunna samlas i ett rum för till exempel alla julalekar. I regel fanns det inte stora mattor utan näst hemmavärda gångmattor som kvickt var uppsamlade vid behov för dans å lekar, då var det bäst med bara skurgolvet, så det var ju praktiskt med lämlare mattor. Många hade ingen eldstad i salen, utan en gammaldags sättugn, med tre stora gjutna järnskiwor med fornnordiska ingjutna motiv, som sålkt Göran å draken m. f. dessa ugnar eldades ute från köket, så det var ju föregångare till våra nuvarande värmeelement, men oftast stod salen tom som förvaringsplats av skilda slag, men efter sista

kriget där blev inga salar, det var för opraktist att ha stora utrymme att stå tomma hela året för ett par fester skull, å så möbleringen den kostade mycke pengar att anskaffa, å tjänare, ja dom hade tagit slut, det är för dyrt numera att hålla tjänare, så tiden liksom reglerar sej skälvt, skall det vara färre numera så måste dom avhållas på resturanger, å då behövs inga salar hemma.

Ja förr hade jag mycke med lantbefolkningen att göra men sedan jag kom till olycha med min höft¹⁹⁴⁷ sitter jag mest hemma med min hobby silhuettskärning, å skriver lite till Folklivsarkivet men denna gång tror jag att man blir bet för man är ju inte så rörlig som förr, så jag kan fara ikring å ta mått på hus å gårdar, utan det får bli efter minnet, å då må det vara mig förlåtet om det slår fel på någon meter å därför vill jag inte uppge några namn. Här sänder jag en skiss med bottenplan å vindsplan, av en liten gård där jag umgicks rätt mycke i min ungdom så jag kände väl till alla vinklar å vrår.

se sid.
22-23.!

Bottenplanen är i stort sett som den var för 60 år sedan, men vindsplanen kom till efter första världskriget, innan var det rätt å slätt en stor vind som måst var som sådesmagasin, men numera sköter dom säden mera rationellt. Sedan blev det centralvärme, å vinden var ju för stor att stå tom så där blev ju präktiga rumm isymmerhet då en frontespis med ballkong kom till. och huset har fått behålla sin sal som förr, villket om sommar när vädret inte är det bästa, å riktigt trivsamt då man är ett litet sällskap, å när den nu fins hindrar det inte att där kann avhållas lite fester av olika slag. Huset är säkert något över hundra år men starkt byggt å alltid väl underhållet, en liten källare under köket, sulhus kallades en liten kammare vid sidan om köket där rökat fläsk å rökt korv i långa banor, å av olika storlek förvarades, parafällt med dett låg såhållad kistehuset där stora kistor stod, innehållande sång å gångkläder någon egäntlig garderåb fans inte förr, utan dom kläder som användes dagligen hängdes i den stora förstugan.

Högtidskläder av alla slag lavades omsorgsfullt ner i klådeskistorna där alltid en bra kvast av malört var placerad, för att hindra malens trivsel. Grunden till huset var gjord av kilad å tuchtad gråsten å fogad med bruk utav slagen kalksten, fotträ utav kärneh ovanpå grundmuren, stomen till huset utav korsvirke av ek, sedan en längs gående brädklädsel utav $1\frac{1}{4}$ fur, innan om denna brädklädsel mellan stollpar å bjälkar murades med vindtorkad råsten, som gjordes på plattsen utav lera bearbetad med grus alltefter lerans beskaffenhet, som sedan klintes i former å fick vindtorka, storleken var som en vanlig tegelsten $2\frac{1}{2} \times 5 \times 10$ " sedan då alla tommrum var uppmurade av denna råsten (murbruket också av lerbruk) blev det en rätt upp å ner brädklädsel innvändigt, som sedan kläddes med papp varpå man målade eller tapetserade, bjälkarna i taket var synliga men lofftbräderna kläddes med papp å vittades, första brädklädseln utvändigt kallades som skydd mot myror å annan ohyra, sedan kom ytterklädseln med lika

breda bräder med rebb i regel rödfärgade med ~~hvita~~ knu-
tar å dörr å fönsterfoder, ^{och så lottar} golven förseddes ^{med} trambottnar
där fyllnaden utgjordes ^{av} grus å sågspån blandat med kalk
dom gamla golvbräderna var av breda furubräder, å mycke
slitna, taket var av halm. Sedan kom första världskriget
då med en gång sjönk priserna på allting isynnerhet på
hästar å kreatur, dom som då var närvara sållde nästan
vad dom hade å blev utfattiga, dom trodde priserna kunde
bli sämre så det var best att avyttra medan man kunde
få nåt, så var det andra som tog det mera lugnt, dom
köpte istället, å tänkte det kan ju inte bli sämre, å ska
världen stå måste det gå upp igen så vi behåller vad
vi har, å köper lite till medan priserna är så låga, Dom
sista fick rätt, priserna steg hastigt, så en häst som i gen-
omsnitt kostat 200 kr, kostade efter ett halvår 3000 kr så det
blev ju en farlig villervalla bland människor somliga
blev rika andra fattiga, å ^{det} skiftade hastigt, sedan blev
det kort på allt, bröd smör ost å allt vad namn hade, för att

förhindra att människor hamstrade, och det blev ont om allt, isynnerhet föda av alla slag, allting var ransonerat, men ett sådant lantställe som mina gamla vänner ägde dom klarade sig best, där var ju resurser på många vis, mot som hos en hantverkare med hårt arbete kan fick ju halvsvalt men hade man då sådana jedigna vänner kunde man alltid en skumm aftonstund bli lite hjälpt. Ja här är emellertid botten å vindsplan som det ser ut nu, hela vinden är ju nybliven efter ombyggnaden 1916 med frontespis balkong å fyra präktiga rum gänte garderåber, nedre bottnen är ju i stort sett samma, utom badrummet, som tillkomit gänte andra bekvämligheter, så nu kan man säga att det är en prächtig böningslänga med tegeltak å centralvärme som uppfyller tidens krav, och därtill har fått behålla sin stora å präktiga sal villken är bra att ha många gånger. Husförhör har där varit mer än en gång i gamla tider, men det är ju bortlakt nu, men det finns andra praktiska sammankomster, å så här ute på landsbyggden är det inte lätt att få

fatt en samlings-sal numera, möbleringen är enkel
men prachitisk, bordet är ett kraftigt hemmagjort klaffbord
vanlig bordshöjd noga 80 cm. skivan är 1 m. x 75. med fasta
nerfällbara klaffar på vardera sidorna 70 cm. breda alltså
i uppslaget skick, två m. å 15 cm. vid en skiva 1 m. 45 cm.
sedan fanns det små bord med samma skivlängd å höjd,
70 cm. breda att sätta till så man kunde få önskad längd
på bordet, allt efter behov, ibland vid större gästbud behö-
des det med två sådana bordslängder villhet var att tillgå
på stora vinden, i vindsgolvet var en låm^m att slå upp så
man kunde hissa möbler upp å ner allt efter behov å slippa
att springa i trapporna, småborden kunde man placera längs
åt väggarna om så önskades, så fanns det en stor buffe eller
skåp villhet man vill, fullt av porcelins serviser å glas av alla
slag, dessutom en myckenhet med kaffeatiraljer, nysilver å
rostfritt, allt i prima skick. stolar var att tillgå i dussinvis
efter behov, enkla lätta pinnstolar, dessutom fanns två stora
kraftiga karmstolar med stoppad lädersitts, gamla sen Farfers

Tid hemmagjorda utav polerad ek. Förr fanns det två stora fotogen hänglampor i taket nu är det två stora ljuskronor med el ljus. Dessutom finns kontakter i väggarna så man kan placera en lampa här å där ifall den skulle behövas. Golvet är lagt av smala granebräder höljda med papp å så en snygg korkmatla som får bonas då å då, så jenomgående ändras allt efter tiden, förr var det skurgolv. Täckprydnaderna var enkla oljemålningar målade utav släktens medlemmar med motiv mest från skog och mark, ramarna av ljus ek, förfärdigade av hemmasnickare utav gårdens egen skog. Så hade vi stugans möblering, väggfasta bänkar längs åt ytterväggen å på tvåren vid ena änden på det långa kraftiga furubordet med två kraftiga bordläder, där i gamla tider, var medlem av husets folk hade sitt matbestick. Husbudern satt alltid förännes vi bordet å Fruen vid hans sida men alltid så att hon satt ytterst, så att hon behändigt kunde komma ut i höhet om så behövdes, störst drängen närmast husbudern men på långbänken, å mitt mot honom störst pigan å sen allt efter

rang å värdighet, störstdrängen skulle alltid skära vad
bröd som konsumerades, å det var i regel inte latmansgöra,
stora runda grovbrödsbakor fasta å bastanta, å offta vid
skördetid en tio personer bänkade, för bänkade var dom alla
en lösbänk framför bordet. Innan centralvärmens tillkomst
fanns ju en bastant kakelugn, å upptill denna också en vägg
fast bänk som kallades kakelungsbänken, där Far i huset
brukade hvila midda, å ligga på rygg å läsa tidningen
för dagen, för övrigt fanns ett par stora skåp ett med por-
lin å ett linneskåp, ett mindre bord å så en del grova stolar,
belysningen före var ju en fotogenhängslampa mitt över
stora bordet, å så en bordlampa som kunde flyttas dit
man behövde den. I Fruns rum var ju först å främst en
mahognybyrå med tillhörande stor spegel en liten soffa
å framför denna ett divanbord ett präktigt fönsterbord
sex stoppade småstolar en stor enästol ett sybord med pall
en del elipsformade småtavlor ett par dyrbara oljemålningar,
i taket en fin prismerljuskrona och flera andra små tju-
spungter.

I finrummet var ju först å främs en stor spegel från golv till tak, två stora stoppade soffor med divanbord framman för, två gungstolar med pallar framför, en radio gramofon, sex stoppade måstolar ett par fåtöljor, en fin byrå, storspeglens var för det mesta draperad med Svenska flaggan så alla som speglade sej skulle se att dom var i ett svenskt hem. I sal, finrum, å Trons rum, var alltid snygga långa trädgardiner, men i stuga, kontor å kök, var kappgardiner, i veranderna var långa sjögardiner som man kunde dra för fönstren då solen var för skarp, Fönsterträd fans i myckenhet nästan i alla fönsterkarmar var fullt, där fans representanter från skilda slag, vackra lövträd lilljor, amaryllus m. f. s. kaktus av olika slag å fasoner, nattens drottning. å små dverggrupper av kaktus, i salen var dessutom ett par stora pallmer en stor fikus som alltid stod så att den speglade sej i den höga sals-speglens så att den inte skulle känna sej så ensam.

Ja detta var i stort sett som det såg ut på gården efter ombyggnad å reparation efter första världskriget. Spottkopparna kom aldrig till heders efter kriget, annars skulle det finnas en sådan i varje rum

Då hade både vagnmakare å hästar en uppgift att fylla, nu är vi överflödiga båda. Bilarna å all motorism har erövrat världen å med dem ett hastigare tempo, å allt gammalt duger inte nu, vi kann inte hålla tachten, så det är ett nytt tidskede nu, tjenare går inte att hålla nu på en lantgård som förr. nu begår en kreaturs-skötare 14,000 om året, nu är han den högst avlönade, förr var det tvärt om. Så på ett lantställe som detta jag här beskrivit på 120 tunn lands åker å ång å dubbelt så många tunnland skog, hade i regel tre stora drängar å om sommaren en lilldräng åller vaktepåg, å minst två stora pigor. Skall det nu gå ihop för husets folk skälva klara av alla göromål, så får besättning å allt ändras därefter, inga hästar på gården, knappast mer än en mjölk-ko resten göd djur. allt går maskinellt skörde-trösk på åkrarna, sådes säckarna plockas upp av lastbilar å forslas med samma till spanmålshandlarna, så där är inget arbete med den, halmen lämnas på åkrarna i rader efter skörde-tröskan till att brännas eller samlas upp med tracktor å riva.

Betor å andra rotfrukter ahöderas bort, mången gång till smälänningar, så det är dött på gården efter tjenare. Förr hade var dräng sitt par hästar att följa antingen på jordbruket eller om vintern i skogen, så var det alltid en extra vagnshäst som kunde sättas till lite där han behöfdes. Nu sker alla körslor med tractor å bil, även i skogen köres allt med tractor, ofta lejda på akord både på åker å i skog. Så folk behövs ju knappast på landsbyggden å all ungdom dras till ^{staden} dom går hållre där å driver, än dom är på landsbyggden å gör nytta, för där kan dom alltid uträtta något, men det är ju rent omodernt att vara på landsbyggden, Flöör å N. Munkarp har ju varit anäcks församlingar i all min tid, likaså N. Rörum å Hallaröd har varit anäcks församlingar, men dom tre sistnämnda församlingarna är ju rama landsbyggden, å minskar i invånarantal, år för år, så dom har inte råd att hålla präst, men var socken har var sin kyrka. Men nu skall dessa fyra socknar slås samman till ett pastorat, och det blir ju Flöör, den som är störst slukar dom små

Då får vi ha ett lite mindre ställe på tillsammans
ettundra såxio tunnland därav dom hundra skog,
Egaren heter Johan Nilsson å byn heter stenkilstorp
å hör till Hörs Socken, kanske man inte kan kalla det
by tre ställe tät ihopbyggda, sådant byggnadssätt är nog
från ofredsdagar, från snapphanetider och d. l. då var det
bra att traktens glesa befolkning var sammlad till gemen-
samt försvar. Var det bara två ställe var dom ofta byggda
som en kringbyggd gård, brunnen mitt i gården med brunn-
kar å rev att hissa upp vattnet, å var sin vattenho för djuren
å så en stenrad satt rakt över gården så var å en viste var
han hade hemma, stora portar så man kunde höra tvärs
igenom, men som man kunde stänga till å låsa för natten
var å en hade sin lilla gångport i den stora så man fick
trampa högt när man klev in om den lilla porten, om man
så ville kunde man alltid ha lungt på en sådan gård,
för vädrets skull, det var bara att stänga portarna, men
om Fruarna eller Gubbarna eller barnen dom blev ovän-
ner,

då kunde det bli rätt så stormmigt, å en sådan storm
den brukade att hålla i sej, så det var nog inte alltid
så trevligt för två familjer att bo innom fyra långor.
Så numera vet jag ingen sådan gård, utan sedan där
har skiftats ägare å husen behövt repareras så har dom
byggt var för sej. Ja men det var ju Johan Nilsons
gård vi skulle tala om, han själv har blivit lite till
ären å unghar ändå, så han har arenderat ut lantbru-
ket, så går han nu på gamla dar å tittar till sin vackra
bok å graneskog, å då det blir matdax så vet han att hans
trogna hushållerska har bordet dukat, så det är bara att gå
hem å njuta av livets goda, så en middag ringde jag
honom som en gammal god vän, å frågade om storleken
på hans boningslänga, å storlek på salen för de viste jag
att de fans, själv mins jag då hans Fader byggde om bo-
ningslängan, Jo boningslängan är 16 alnar bred å 32
alnar lång å salen ligger på södra gavlen, å längan
ligger i väderstreck, det stora köket har jag delat med

se sid. 24-25!

arendatorn å så har jag inret ett vindsrum på varje gavel med garderober vid varje sida så vi har god plats både arendatorn å jag, tack vare att man slipper säden på vinden, annars är huset precis som det var förr, jag har köpt ett rum å salen där nere, å ett vindsrum med två garderober där uppe resten har arendatorn å vi är nöjda båda. Ja mina gamla alnar kan du skälv förvandla till m. Huset är ju starkt fast det är 70 år, tegelmurad å nu har jag lagt eternitplattor i stället för tjärpapp så nu håller det i min tid, det är den tredje takbeläggningen i min tid, först halm så papp å nu eternit, det är ju utan underhåll liksom tegel män bra mycke lättare. Salens möblering är som i min Fars tid två stora skåp, tre flyttbara bord villha kan ställas tillsammans på många vis allt efter behov, en hög så kallad karmstol där Far alltid brukade sitta vid högtidliga tillfällen, å hela stora familjen var samlad 7 barn, några med familj, var hemma till Jul, Då brukade Far sitta i sin höga karmstol å läsa Julevanjeli

för familjen å så sjöng vi alla, var hälsad sjöna morgonstund, sen då andachten var över var det till att möblera om till mat, fisk å risgröt, å skinka, för dom som inte kunde äta lutfisk, tunga hemmasnickrade stolar hörde till salen, där var nog något över dussinet. Men vid sådana tillfällen var salen bra att ha, där kunde alla vara samlade på en gång å alla trivdes där å Mors granna egenhändigt vävda träsmattor, beundrades alltid, för alla vi barn hade fått hjälpa till att klippa dessa träsar i lika breda remsor, å sedan sorterade Mor dem å näste ihop å nysstade dem till stora nysstan som fotbollar nästan, å sedan slogs dom i mattervärpen i vävstolen så det blev vackra randningar, meter för meter, så med åren blev hela salsgolvet täckt med dessa starka å prydliga mattor. För min del tycker jag det är så dött å sakneligt åfter hästarna, förr hade vi ju alltid minst tre hästar på gården, nu finns det ingen, allting körs med tracktor arendatorn påstår att han sparar en man å så går allt fortare undan.

Belysningen i salen har alltid varit ifrån början sedan det byggdes 1889 två stora fotogenhänglampor som har bytts ut en gång med lite modernare, å lite mer ljusspridande armatur, nu sist 1945 blev det el. ljus installerat i hela gården å då fick dom sistkomna hänglamporna vara sina 4 ljuspungter så nu strålar salen av ljus när så behövs. Tapetserat har hela huset varit sen det byggdes utom i förstuga å kök där blev det bara vit kalkfärg till mångas förargelse, för den hvita kalkfärgen ville gärna smita ifrån sej, så var man för närgången med armbågarna fick man extra arbete att borsta bort kalkfläckarna hvittet inte var så lätt på mörka kläder. Nu är denna förargelse avhjälpt med oljefärg både i förstuga å kök, så nu kann man tvätta väggarna, hvilket är särskilt praktiskt i köket. Väggprydnaderna i salen är fortfarande tyska oljetryck med enkla ramar. När världskriget 1914 reste ofta tyskar i kring på landsbyggen i hela hornorskärrar å mussiserade på alla gårdar, i regel var dom i gröna

uniformor å spelade mycke bra, så hade dom i regel små pauser, då ledaren passade på att gå inn i lägenheterna å bjuda ut riktigt vackra oljetryck till billiga priser där ^{var} motiv av olika typer, men mycke jakt å djurmotiv i olika storlekar, gick då affären bra å där var lite slantar i den uppåner vända uniformsmössan, så blev det riktigt glada å upplivande musikstykke på nytt å så till sist en march, å ett stiltigt honör innan dom vände ryggen å gick, men blev det ingen affär med tavlor å bara koppar-slantar i mössan så blev det inte mer musik å inget honör. Så det fins rätt många minnen ännu utav dom tyska musikanterna ute på landsbyggden med dessa vackra oljetryck. Ärendatorn har ett så kallat finrum med modärna möbler äfter nutiden, låga runda bord i mahogny med låga fätöljer, å låg fassonerad byrå också den i mahogny å med innläggningar, stoppade stolar me wängda ben å rund rygg, en låg buffe med skulpturer på dörrarna å en stor spegel över, allt i mahogny.

En stor fin matta mitt på golvet, å gångmattor runt om, ett par stora vasar å rätt så fina tavlor på väggarna. Du glömmer väl inte att tala om vår präktiga bagestuga å vår stora tvättstuga i hållarvåningen där jag nu även installerat ett badkar sen pannrummet kom till där nere å centralvärme i hela huset så vi har det lika bra som staboana, fast mycke bättre, här är frisk luft å inget bilbuller, å gäken han gäler in på husknuten. Jag får tala om att Johan Nilssons boningslänga ligger ^{för sig} skälla mot söder, så det har särskilt burit sig att få direct ingång ute ifrån, direct inn i källaren vilket har många fördelar till exempel när veden skall inn till pannrummet, för ännu eldar Johan Nilsson med ved från sin egen skog. Men nog fins det många stora shogsägare som lakt in olje eldning för bekvämlighetens skull, å så är det mycke kostnammare att hålla en man särskilt för eldning med ved, olje eldningen är ju så lätt å bekvämt att reglera så de han man sitta uppe i lägenheten å göra.

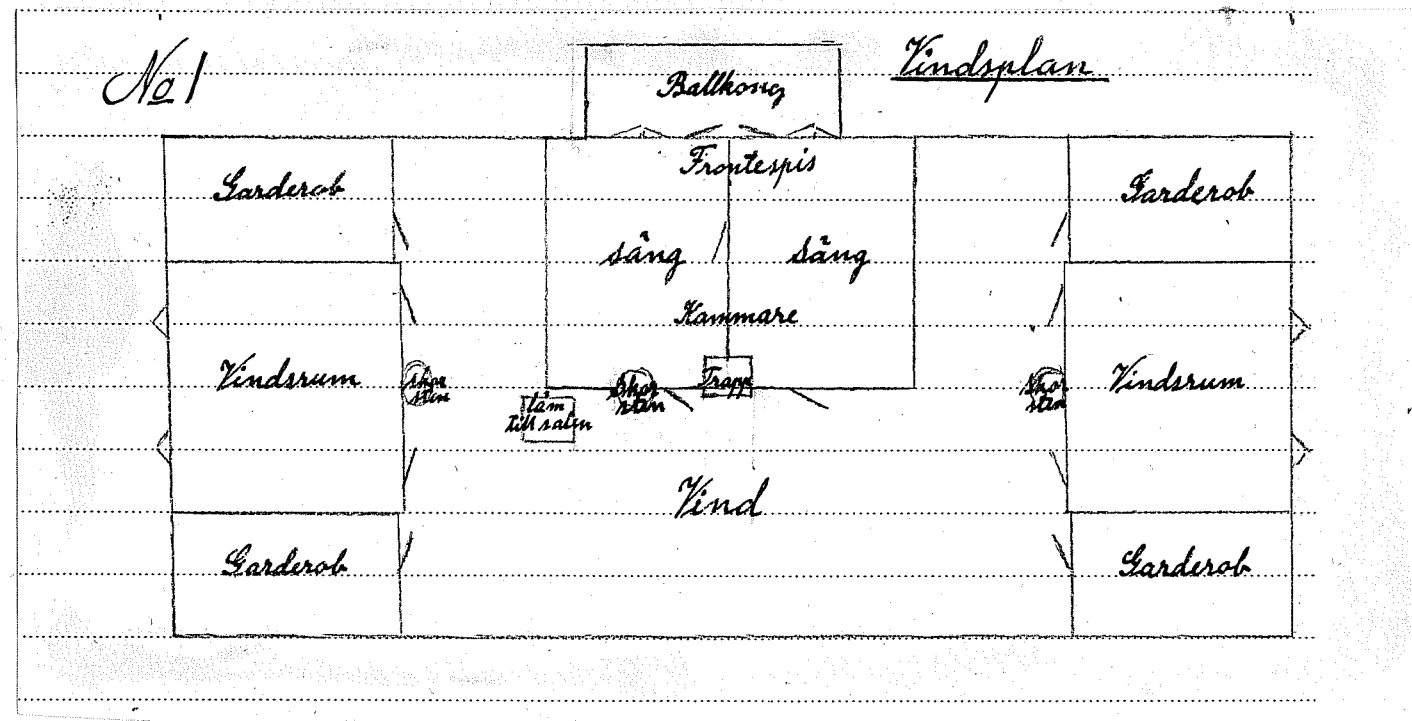
Här har vi ett mindre ställe på 18 tunnland öppen jord utan skog desutom 2 tunnland o odlad som ligger som betemark. Ägaren heter Per Nilsson å köpte stället 1931 med förfallna hus både bostads å uthus, men fick bo där tills han med söners hjälp byggt allting nytt, så nu är det en riktig liten mönstergård, här medfölger bottenplan å vindsplan på bostadshuset, sal eller finrum på hela nordvestra gavlén med valv i mitten, så två rum är ju så gätt som ett, men liksom två möbelmang det ena finare än det andra två stora vackra mattor i mitten med härligt smäckra gångmattor som liksom förenar dem båda rummen till ett, två vackra divanbord å sex stolar till varje bord 3 st. fåtöljer två byråar i rockohå två stora urnor å många vackra tavlor fyra luffter långgardiner. Källare är det under hela huset å där är bakugn å bakstuga, å tvätt rum å badrum å pannrum, centralvärme i hela huset, jag glömde två härliga vindsrum med garderåber. Stället är stychat från Åkersberg å ligger kloss upp till Höörs Köping. Huset är täckt med eternit.

Nu har jag varit å tittat på ett mycke gammalt hus, som en gång i tiden har varit som stathus till prästgården, men då prästgården upphörde å styckades blev det sållt till privatpersoner, nu är det i andra hand till en arbetare som köpte det 1933 å heter Ernst Jönsson å har han snyggat till å bättrat på det på många handa vis, bakungnen är nerriven å där har blivit ett snyggt kök. Huset är inte stort 10 meter långt å 5 meter brett å ingen källare, men nog hade dom ett finrum tvärs över huset å där fins många kosteliga saker, som jag inte sett maken till, för det första en japansk brudbuket ~~av~~ förfärdigad av idel sillke, många olika blommor, olika färger å fasoner som står i en vas under en rund överväld glasmanter med svarvad fat, å ser ovanligt trevlig ut, den hade gått i arv i rätt nedstigande led, vidare var det möblemang av ek bord, 7 stolar gungstol, en lång soffa, byrå å en fåtölj, tre fönster med långgardinor, två andra rum kök å garderob, förstuga å ett litet vindsrum.

Skåne
Frösta hd
Höör sn
inl. 1959

M. 14856:22.
FOLKLIVSARKIVET
LUND

inl. av Sigfrid Svensson
Höör, f.d. vagnmakare
f. år 1880 i Höör

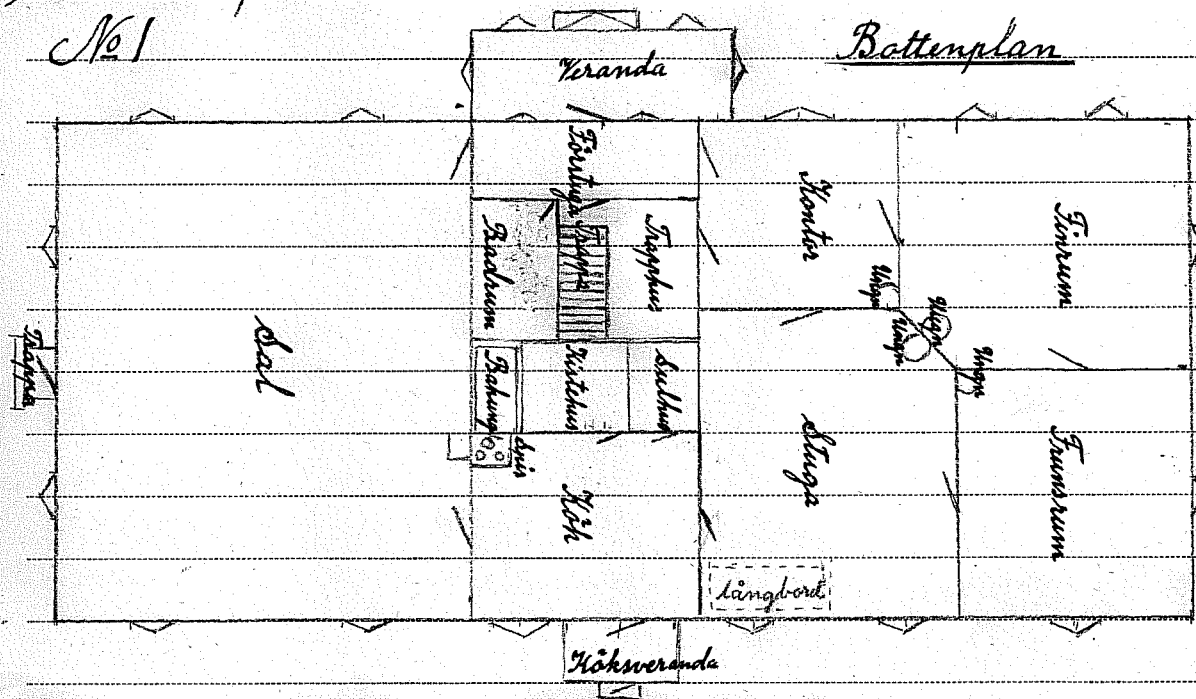

M. 14856:23

Skala 1 m på 5 mm

No 1

Bottenplan

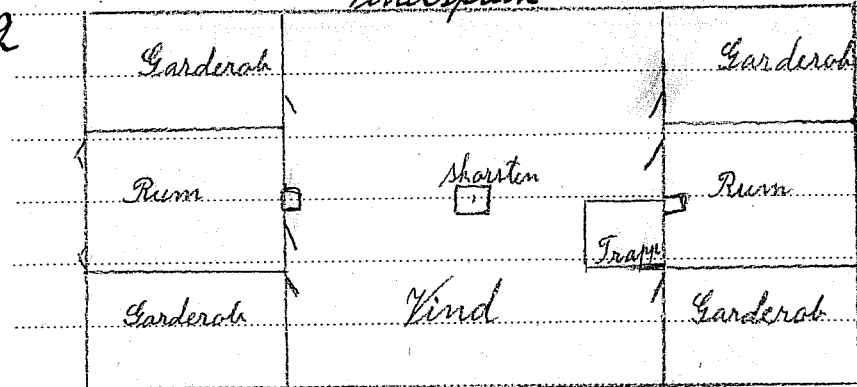
Skåne
Frosta hd.
Höör sn.
inl. 1959

M. 14856:24

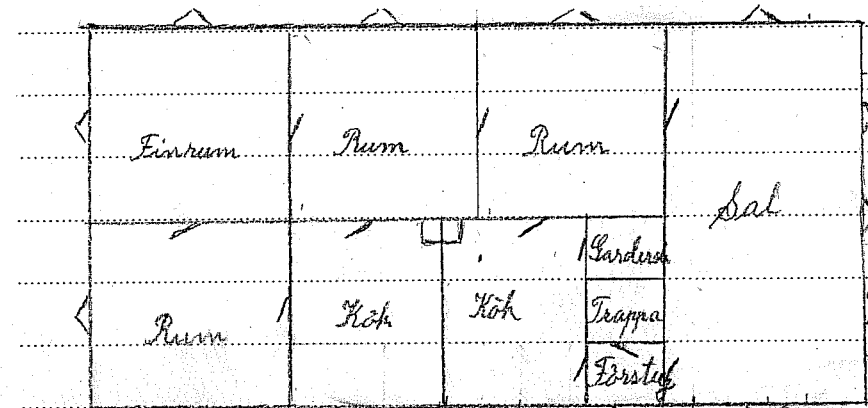
inl. av Sigfrid Svensson, Höör
f.d. vagnmakare, f. år 1880
i Höör

Nº 2

Vindplan

Skala 1 meter på 5 m. m.

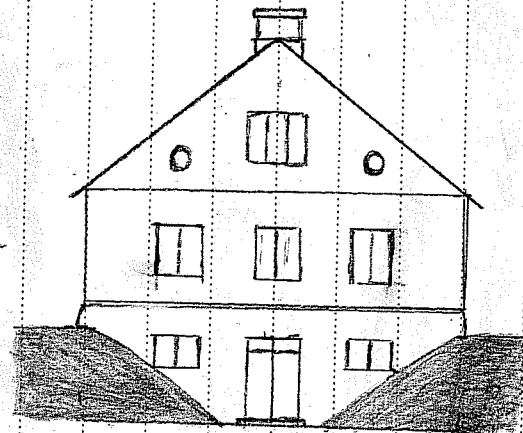

Bottenplan till Johan Nilsons hus

M. 14856:25.

FOLKLIVSARKIVET
LUND

N° 2

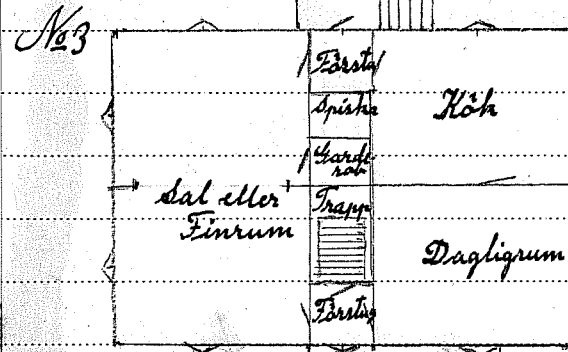
Södra gavlen av Johan Nilssons
bostadshus

Skåne
Frosta hd
Höör sn.
inl. år 1959

M. 14856: 26.

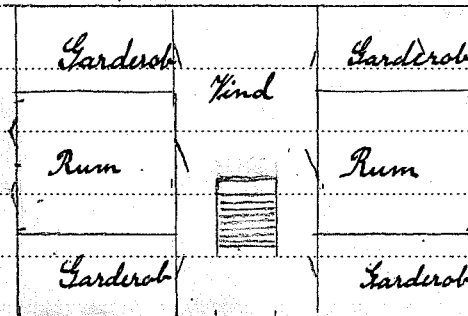
inl. av Sigfrid Svensson, Höör
f.d. vagnmakare, f. år 1880
i Höör

Bottenplan till Per Nilssons bostadshus

12 m. långt och 8 m. bredt

Vindplan till samma

Skala 1 met. på 5 m^m

